

OPIKSKELIJAN TOIVEET JA OPETTAJAN TYÖ - MITEN OPPILAITOS JA YHTEISKUNTA VOIVAT YHDISTÄÄ NÄMÄ?

Antti Maunu

Valt. tri, tutkijatohtori

Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus RUSE

maunuan@gmail.com

www.anttimaunu.fi

OPETUSHALLITUS
UTBILDINGSSTYRELSEN

Yhteisrahoitettu
Euroopan unionin
Erasmus+ -ohjelmasta

Action Grant 2017 - Support to the European
Quality Assurance in Vocational Education and
Training National Reference Points (EQAVET
NRP) Decision number - 2017-0842/001-001
Project Nr 586540-EPP-1-2017-1-FI-EPPKA3-
EQAVET-NRP

TUTKIMUSHANKE: TYÖ, HYVINVOINTI JA SUOMI

- Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus RUSE 08/2016-07/2019
- 35 viikkoa etnografista kenttättyötä, 150 tutkimushaastattelua
 - 3 paikkakuntaa: PK-seutu, Etelä-Pohjanmaa, Pohjois-Karjala
 - 3 alaa kullakin: miesvaltainen tekniikka, naisvaltainen hyvinvointi, seka-alana palvelut
 - Sekä oppilaitokset että työpaikoilla tapahtuva oppiminen
 - Haastateltavina nuoria ja aikuisia opiskelijoita, opettajia, opiskelijahuollon työntekijöitä, koulutuksen johtajia ja esimiehiä, työpaikkaohjaajia ja työnantajia
- **Laajin ammatillisen koulutuksen tutkimushanke Suomessa – fokuksessa ammatillinen koulutus ihmisten toimintana ja työnä**
- **Tutkija on tulkki: kuuntelee ja pyrkii ymmärtämään kaikkia osapuolia**

OPIKELIJAN TOIVEET, OPETTAJAN TYÖ JA YHTEISKUNTA

- **Kunnianpalautus opettajille ja ohjaajille:** heidän kauttaan toteutuvat opiskelijan toiveet ja koulutuksen muut tavoitteet
 - Oman paikan löytäminen on nyky-yhteiskunnassa usein työlästä ja vaatii opetusta ja ohjausta
 - Toisaalta paikka ei useinkaan löydy sellaisenaan, vaan ammatillisten valmiuksien myötä
 - Yksilöllinen opintopolku ei voi eikä saa olla yksinäinen opintopolku: opettajat ja ohjaajat turvaavat
- Opettajilla ja ohjaajilla on varsin hyvät valmiudet tähän, mutta **arkityön organisointi ja prosessit** aiheuttavat paljon haasteita
 - Ammatillisesta koulutuksesta vuotaa opiskelijoita, mutta myös resursseja toimia tarkoituksenmukaisesti
- Muutoksissa opettajien **arkityön puitteet on tunnettava** ja sitten **tuettava muutosta näistä lähtökohdista** haluttuun suuntaan
 - Samoin kuin opiskelijoita, opettajia ei voi muuttaa yleisesti, vaan konkreettisesti omassa työssään
 - Sokea muutos tuottaa kyvyttömän koulutusjärjestelmän, joka ei palvele opiskelijoita

1. OPISKELIJAN TOIVEET: ihanteellinen tulevaisuus

1, 5 ja 10 vuoden päästä

52 opiskelijahaastattelua

EEVA: No mie oisin siellä lastentarhassa töissä ja mulla olis hienot omakotitalot, ja ei tarttis pennii venyttää... Ihan perusjutut (*Itä-Suomi, hyvinvointi*)

PATRIK: Viis vuotta... No mä olisin intin käyny, sen jälkeen mul ois oma kämpppä, työpaikka, sitte ois oma auto ja... nii (*Länsi-Suomi, tekniikka*)

PEPPI: Kymmenen vuoden päästä mä olisin sairaanhoitaja. Ja mul ois oma perhe jo silloin, emmä halua olla tietsä sellanen mummomamma. Ja mä asuisin semmoses hienos kartanos. No eihän sellasel palkal sinne mennä, mut... Ja sit mä toivoisin et mun vanhemmat ois viel elossa. (*Etelä-Suomi, hyvinvointi*)

Opiskelijan toiveet

Tulevaisuus 1 v	Mainin toja	Tulevaisuus 5 v	Mainin toja	Tulevaisuus 10 v	Mainin toja
Opiskelu jatkuu ja sujuu hyvin	30	Töissä omalla tai millä tahansa alalla	28	Oma perhe	24
Töissä	14	Jatko-opinnoissa tai valmistunut niistä	22	Oma asunto, talo, koti	11
Valmistunut	5	Oma asunto, talo, koti	13	Töissä uudella alalla tai erikoistuneena	10
Ihmissuhteet kunnossa	5	Oma yritys	5	Oma yritys	8
		Armeijassa tai armeija käyty	5	Lapsia	8
		Valmistunut	5	Opiskelee uutta alaa tai jatko-opinnoissa	7
				Töissä omalla alalla	7
				Talous kunnossa, hyväpalkkainen työ	5

Opiskelijan toiveet ammatilliselta koulutukselta

- Opiskelijat haluavat kasvaa aikuisiksi ja täyttää oman paikkansa maailmassa yhdessä toisten kanssa
- Opiskelijat eivät halua kohota tähtiin, erottautua toisista tms. yksilöllistä, mitä hyväosaiset keski-ikäiset usein määrittelevät nuorten toiveiksi
- Oppiminen ja ammatti on opiskelijoille identiteetin muodostumista: ei työtekniikoita sinänsä, vaan tulemista jonkinlaiseksi ja pääsemistä arvokkaina pidettyihin yhteisöihin
 - **Oppiminen ja osaaminen on pohjaltaan aina sosiaalista – ne ovat ja edellyttävät sosiaalisia taitoja**
 - **Samalla sosiaaliset (ym. 'generiset') taidot syntyvät ammatin ja ammatillisten taitojen kautta – niitä ei pidä erottaa**
 - **Jos opettajat ja ohjaajat rajautuvat vain jompaankumpaan, voidaan menettää molemmat**

Opettajan/ ohjaajan halutaan tekevän juuri tätä

ERIKA: Semmonen, mikä ymmärtää just opiskelijoita ja on pätevä tietysti...
Ja ottaa huomioon opiskelijoitten mielipiteet (17 v., *hyvinvointiala, Itä-Suomi*)

MARKKU: Osa kattoo sitä niinku opiskelijan silmin, sen pitää niinku ymmärtää nuorempia opiskelijoita opettajana. Ja pitkät hermot pitää olla, et jaksaa kattoo (27 v., *palveluala, Etelä-Suomi*)

MANTA: Se pitää niinku jöön siellä. Se ei kumminkaa oo semmonen, niinku pikkuasioista heti kauhee metakka. Semmonen on aika kauhee, semmosiaki mä oon tavannu joskus. Semmone jalat maassa -tyyppinen, että rento, mutta hyvällä tavalla myös tiukka (17 v., *palveluala, Länsi-Suomi*)

Hyvä opettaja on ohjaava ja opiskelijalähtöinen

	Määrä	%
Huomioi, kohtaa, osallistaa, kannustaa, innostaa	21	23
Rento, ei suutu, kärsivällinen	16	18
Ohjaa, neuvoo, auttaa, tukee	14	15
Hyvä kertomaan, 'osaa selittää'	10	11
Pitää rajat ja työrauhan	7	8
Ammattitaitoinen, pätevä, osaa asiansa	5	6
Huomioi erilaiset oppimistavat	5	6
On paikalla (eikä esim. kirjoittamassa raportteja)	2	2
Huolehtii koko ihmisestä, yksityiselämästä jne.	2	2
Kiinnittää huomion, saa oppilaat kuuntelemaan	2	2

Hyvä ohjaaja/ opettaja antaa valmiudet täyttää oman paikkansa

- Hyvä opettaja luo vuorovaikutuksellaan kentän, jossa opiskelijat rohkaistuvat opettelemaan ja harjoittelemaan
 1. Ammatillisia valmiuksia = osaamista
 2. Oman toiminnan itsenäistä ohjaamista = toimijataitoja
 3. Työskentelyä ja toimimista toisten kanssa = sosiaalisia taitoja**= ammattiin ja uusiin sosiaalisiin rooleihin kasvamista sekä valmiuksia toimia niissä**
- Huono opettaja on kaavamainen ja tiukka: vaatii ulkoisia suoritteita kaikilta samalla tavalla eikä huomioi tai ohjaa prosessia, jonka varassa identiteetti ja osaaminen kehittyvät
- **Ammatillisen koulutuksen keskiössä on hyvät opettajat ja ohjaajat – kaikki, mitä opiskelijat saavat, kulkee tavalla tai toisella heidän kauttaan**

MYÖS TYÖELÄMÄ HALUAA SAMOJA ASIOITA

“Sietokyky, hyväksyminen, joustavuus, vuorovaikutus ja itsehillintä = työyhteisötaitoja”

“Tilannetaju, vuorovaikutusvalmiudet”

“Ammattitaito ja ammatti-identiteetti sekä ammatillisuus”

“Tutustutaan omaan itseeseen, kykyihin ja taitoihin sekä heikkouksiin”

Toimijataidot: oman työskentelyn ja toiminnan ohjaaminen	97	27,3 %
Sosiaaliset taidot	92	25,9 %
Substanssiosaaminen	85	23,9 %
Kontekstiosaaminen, 'työelämän pelisäännöt'	71	20 %
Kasvaminen	10	2,8 %

2. OPETTAJAN TYÖ

Mitä hyvää itsessä opettajana ja/ tai työyhteisössä?
(44 haastattelua)

Opiskelijalähtöisyys: huomointi, tukeminen, kannustaminen	27
Ohjaava työote: tekemällä, käytännönläheisesti opettaminen	20
Hyvä ilmapiiri yksikössä tai osastolla, hyviä työkavereita	18
Työskentely, vuorovaikutus opiskelijoiden kanssa	15
Vahva substanssiosaaminen	12
Työnkuvan autonomisuus, vastuullisuus	12
Asiat rullaavat, johto hoitaa tonttinsa, esimiehet hyviä	9
Opetettavan asian konkretisointi ja yksinkertaistaminen	7
Joustavuus, reagoitokyky, tilannetaju	6
Työelämälähtöisyys	6
Kärsivällisyys, ymmärtäväisyys, huumorintaju	4
Suunnitelmallisuus, järjestelmällisyys	4

Opettajien itseymmärrys sekä opiskelijoiden ja työelämän tarpeet kohtaavat hyvin

- Mistä ongelmat sitten johtuvat? Miksi kaikki ei suju kuin vettä valaen?
- Avautuu, kun opettajilta kysytään mikä heitä kuormittaa eniten omassa työyhteisössäsi/ organisaatiossasi?

44 työntekijää, 181 mainintaa kuormittavista asioista

	Määrä	%
Organisaation/ esimiesten etäisyys arjesta	31	17
Organisaation jäykkyys, kankeus, sanelupolitiikka	16	9
Opettajien yhteistyön puute, tonttiajattelu	14	8
Hallinnon, byrokratian lisääntyminen	10	6
Opiskelijoiden haasteet, niihin vastaaminen	8	4
Muutostahti liian kova, heikentää toimintaedellytyksiä	7	4
Arjen toimintatapojen ongelmat	7	4
Hanketoiminnan ongelmat	6	3
Alojen/ yksiköiden etäisyys/ toimintakulttuurien erot	6	3
Lähiopetuksen väheneminen	6	3
Työkuorma kova tai epätasainen, ei jaksaa, taso laskee	6	3
Talouden kiristymisen, toimintaedellytysten heikkeneminen	5	3
Arvostuksen puute, epäluottamus opettajia kohtaan	5	3

Organisaatio sekoaa, tuki puuttuu, arki hajoaa

- Oma arkityö ja sen prosessit hajoavat – kehitys tällainen jo ennen reformia
- Huomionarvoista on, että opiskelijat eivät kuormita. Opettajat eivät kaipaa niinkään parempaa "ainesta", vaan parempia puitteita toimia nykyisen aineksen kanssa
 - Opettajilla on hyvät valmiudet ja korkea motivaatio toimia opiskelijälähtöisesti ja reformin tavoitteiden mukaisesti, mutta suurimpana haasteena näyttäytyvät arjen puitteet
- Arkityön kehittäminen tai reformiin vastaaminen on näissä puitteissa hankalaa
- **Opettajien arkityön ja työprosessien organisointi on keskeisin menestys- tai uhkatekijä ammatillisen koulutuksen tulevaisuudelle, mukaanlukien reformi**
 - "Käytännössä" = opettajien arkityön, työprosessien ja opiskelijarajapinnan tasolla
 - Jos asiat tapahtuvat jossain muualla papereissa, kaavioissa, visioissa tms., opettajien työ ei toteudu eikä muutu, vaan muutos hajottaa arkea entisestään

OPIKELIJAN TOIVEET, OPETTAJAN TYÖ JA YHTEISKUNTA

- **Kunnianpalautus opettajille ja ohjaajille:** heidän kauttaan toteutuvat opiskelijan toiveet ja koulutuksen muut tavoitteet
 - Oman paikan löytäminen on nyky-yhteiskunnassa usein työlästä ja vaatii opetusta ja ohjausta
 - Toisaalta paikka ei useinkaan löydy sellaisenaan, vaan ammatillisten valmiuksien myötä
 - Yksilöllinen opintopolku ei voi eikä saa olla yksinäinen opintopolku: opettajat ja ohjaajat turvaavat
- Opettajilla ja ohjaajilla on varsin hyvät valmiudet tähän, mutta **arkityön organisointi ja prosessit** aiheuttavat paljon haasteita
 - Ammatillisesta koulutuksesta vuotaa opiskelijoita, mutta myös resursseja toimia tarkoituksenmukaisesti
- Muutoksissa opettajien **arkityön puitteet on tunnettava** ja sitten **tuettava muutosta näistä lähtökohdista** haluttuun suuntaan
 - Samoin kuin opiskelijoita, opettajia ei voi muuttaa yleisesti, vaan konkreettisesti omassa työssään
 - Sokea muutos tuottaa kyvyttömän koulutusjärjestelmän, joka ei palvele opiskelijoita

**KAIVA SIITÄ, MISSÄ SEISOT –
LÖYDÄ KULTA JALKOJESI ALTA**

- KIITOS!

Antti Maunu

040 832 5057

maunuan@gmail.com

www.anttimaunu.fi